

Musik og den kristne tro

- 1) Det bibelske fundament**
- 2) Kristen sang og musik i forhold til samtidskulturen**
- 3) Sammenhængen mellem kristendomsopfattelsen og sangen og musikken i kirken**

Det bibelske fundament

Som i alt, der har med vores tro og gudstjenesteliv at gøre, er det Bibelen, der er fundamentet. Og der tales meget i Bibelen om sang og musik - fra Bibelens første blade, hvor vi i begyndelsen af 1. Mosebog hører om Jubal, der er sat til at lave musikinstrumenter til Bibelens sidste blade, hvor Johs. Åbenbaring beskriver den himmelske lovsang for os. Sangen hører ikke kun jorden til, men også himmelen. Gennem hele historien har den kristne menighed haft en klar forståelse af, at det er den himmelske gudstjeneste - måden man ærer og lovsynger Gud i himmelen - der skal danne grundlag for hvordan man skal tænke om gudstjenesten her på jorden. Og hvad synger de om i himlen? De synger om Lammet som blev slagtet - "Værdig er Lammet det slagtede til at få kraft og rigdom og visdom og styrke og pris og ære og lov." I himlen er det Kristus som korsfæstet, der skal være centrum for vores sang - derfor skal det også være det her på jorden. Ligesom hele den evangelisk lutherske tro har en akse hvormed alt drejer, nemlig Kristus som tog menneskelig skikkelse og blev korsfæstet for os – på samme måde skal det være centrum i vores gudstjeneste og lovsang.

Det har altid kendetegnet den kristne gudstjeneste, at den er en genklang af den himmelske. Derfor har vi englesangen, "Ære være Gud i det højeste", som englens sang for hyrderne julenat, og ordene som Esajas hørte, da han så ind i himmelen, "Hellig, hellig, hellig er Herren, Gud den almægtige, al jorden er fuld af hans herlighed", som en fast del af vores gudstjeneste.

I Bibelen tillægges musik stor betydning og der er mange forskrifter for, hvordan musikerne i tempeltjenesten i det gamle testamente både skulle dygtiggøre sig og være fyldt af Guds Ånd. De to ting går altid hånd i hånd.

I Det gamle Testamente har vi Salmernes Bog, som er en vejleder for os i forhold til sang og musik. I den første kristne menighed, var Salmernes Bog ikke bare en bønnebog, men også en salmebog. Og sådan skal salmerne netop bruges - de skal ikke bare læses, de skal bedes og synges. Og de kan give os et stort indblik i hvad lovsang er i bibelsk forstand.

I parentes skal her nævnes: man véd, at der blev anvendt mange forskellige musikinstrumenter på gl. testamentes tid, både i folket og i gudstjenesten. Men man ved, at tromme aldrig blev brugt. Trommen ledsager dansen - den bruges til at sætte en rytme. Men i templet sang man salmer, som ikke var metriske - det vil sige, at man ikke kan slå en rytme til dem. De har en ametrisk rytme ligesom den gregorianske sang - den følger åndedrættet, ikke hjerterytmen. Den gregorianske sang, som stort set var enerådende i den kristne kirke i 1000 år, går direkte tilbage til tempelsangen. Man ved også, at sangen i templet i Israel adskilte sig fra hedningernes musik, som netop havde en stærk ensformig rytme - man har en ret stor viden om musikken fx

hos babylonerne, kanaanæerne og senere i Lilleasien og Grækenland. I oldtidens hedenskab er musikken en kanal, som sætter én i forbindelse med guderne - den skal bringe én i ekstase, så man dermed kan få kontakt til guderne. Og den er netop altid kendetegnet af en meget stærk understregning af rytmen. Dermed være ikke sagt, at al musik der bruger tromme, er beregnet til at få kontakt til afguder, men det er alligevel et interessant træk, som er værd af hæfte sig ved.

Når vi som mennesker har fået musikken som gave og er sat til at udfolde den, har det med noget grundlæggende i skabelsen at gøre. Mennesket har tre grundlæggende relationer: den vertikale, forholdet til Gud, den horisontale, forholdet til andre mennesker, vores næste, og for det tredje forholdet til skaberværket. I forhold til skaberværket er mennesket sat til at underlægge sig jorden - det er det vi kalder kulturopdraget. Vi skal så at sige forædle naturen og det gælder både håndens og åndens værk. Ved åndens værk forstår vi de forskellige kunstformer - billedkunst, litteratur, poesi og altså også musik. Mennesket er sat til at udvikle disse ting - til glæde for os som mennesker og til Guds ære. Derfor har den kristne kirke haft en stor kulturåbenhed - man har brugt arkitektur, billedkunst, poesi og musik som redskaber for den kristne gudstjeneste. Men aldrig ukritisk. Verden er en verden under syndefaldet - derfor må man altid forholde sig dobbelt til kulturudtryk - kulturåben og kulturkritisk.

For musikken har det den konsekvens, at selvom den er et skabergode, er den berørt af syndefaldet og derfor aldrig neutral. Ligesom bogstaver i sig selv er neutrale, men når de sættes sammen til sætninger, bliver de bærere af et budskab. Således også med musikken - tonerne i sig selv kan være neutrale, men når de sættes sammen bliver de meningsbærere, som man kan forholde sig kritisk til. Det har man altid vidst i den kristne kirke, men netop i vores tid har man langt på vej mistet forståelsen af det. Kunst i alle former er altså noget, der kan bruges godt eller ondt.

Sang og musik i den kristne gudstjeneste set i forhold til samtidskulturen.

I den kristne tro findes musikken i hjertet af vores gudsforhold. Der er to bevægelser - en fra Gud til os - og en fra os til Gud. Gud rækker os evangeliet gennem Ordet og vi svarer. Der er et offer der har sonende betydning, nemlig Jesu offer på Golgata for os, og der er et takoffer - vores lovsang til Gud, vores tak for det han har rakt os i evangeliet. Det er det, der sætter rammen om gudstjenesten: vi som Guds folk står for Guds ansigt - han taler til os og vi svarer. Derfor har musikken i gudstjenesten altid haft én bestemt retning, nemlig opad til Gud. Lovsangen er vores svar til Gud. Men i de senere år har man ændret den måde at tænke på - man tænker, at musikken skal kommunikere med mennesker, den skal nu ud til mennesker. Sådan har man aldrig før tænkt i den kristne kirke. Man har altid tænkt vertikalt - at sangen går opad til Gud. Den er vores svar på evangeliet.

Vi har altså i vores tid for det første en omdefinering af gudstjenesten. I den kristne kirke har man tidligere tænkt, at gudstjenesten er den troendes møde med Gud og at evangelisation og mission foregår udenfor gudstjenesten i den enkelte troendes liv. Det har man de sidste 100 år omdefinert, så gudstjenesten også skal være en missionsstation. Musikken er dermed noget, der ikke først og fremmest går op til Gud, men som skal kommunikere med mennesker. Og det kan man jo godt tænke får en konsekvens for, hvordan musikken lyder.

For det andet har man et langt stykke på vej fået en tro på, at musik i sig selv er neutralt og ikke bærer af værdier. Vores kirkefædre tænkte ikke sådan - de har skrevet store værker om brug af sang og musik, fordi det

har været af stor vigtighed. Det gælder fx Augustin og Luther. De vidste, at musik er værdiladet som alle andre kunstformer og derfor kræver både skønsomhed og åndelig modenhed. Før oplysningstiden var den fremherskende tanke, at der fandtes en indre sammenhæng mellem det gode, det sande og det skønne. Dogmatik, etik og æstetik hang uløseligt sammen - på en sådan måde, at det æstetiske var underordnet etik og dogmatik og skulle tjene disse. Det har betydet, at man har haft en klar forståelse af, at form og indhold ikke kan skilles ad - hvis man ændrer formen, ændrer man også indholdet, formen er nemlig i sig selv ikke neutral. Det har man altid vist i den kristne kirke, men i vores tid har man bevæget sig væk fra det.

Når man tænker, at musik er neutralt, tænker man i virkelighed som postmodernisterne. Det er en måde at tænke på, som er slået igennem i vores samfund de sidste 100 år. Man tænker, at når jeg foretager en vurdering af noget, ligger det hos mig subjektivt - for mig er dette her godt eller rigtigt. Den tankegang gælder ikke kun i forhold til æstetikken, men også etisk og religiøst –man tænker, at det der er sandt for mig, er sandt.

Det er ikke svært at se, hvordan den tankegang har sat sit præg på os langt ind i kirken. Siden liberalteologerne har bildt os ind, at det hele er et spørgsmål om tolkning, har vi fået en kirke, der er præget af relativisme. Man kan plukke de ting i Bibelen ud, som man ikke tror på - og så kan man i øvrigt lægge stort set hvad som helst i det kristne budskab. Det gælder ikke mindst i etiske spørgsmål - man har bevæget sig væk fra at Guds Ord er autoritet i alle også etiske spørgsmål, og i øvrigt tydelig og klar. Og det man får, er dybest set en kirke, hvor evangeliet om Kristus ikke lyder sandt og hvor man ikke ved hvor mange knuder man skal slå på sig selv for at få folk til at komme. Jeg har hørt, at der kommer 500 mennesker til natkirke i Helligåndskirken, hvor man fx kan komme til Justin Bieber gudstjeneste. Om hvilket arrangørerne skriver følgende:

”Gud kan være mange ting. For nogen er der tale om et abstrakt begreb, for andre en ældre herre oppe i himlen, og for en helt tredje gruppe er Justin Bieber gud. Nu smelter nogle af fortolkningerne sammen, når man i februar kan komme til Justin Bieber-musikgudstjeneste. Det foregår i Natkirken På Strøget, som er et specielt koncept, der hver fredag aften folder sig ud i Helligåndskirken i København.

22. februar er det altså Justin Bieber, men programmet byder på alt lige fra Bob Dylan og The Beatles til Sebastian og Michael Jackson.”

Nu vi taler om relativisme..

Når man tænker subjektivt på den måde, bliver vurderingen af musik i den kristne menighed let et spørgsmål om smag. Man tænker måske, at vi skal tage hensyn til hvem der er tilstede - hvis der er ældre mennesker, skal vi ikke bruge så meget rytmisk musik, da det støder deres følelser. Omvendt hvis der er mange unge – da skal man netop spille meget rytmisk musik, da de ellers ikke vil komme. På den måde bliver vurderingen af musikken noget rent subjektivt og følelsesmæssigt. Det er der et gran af sandhed i - noget i musik har med smag og følelser at gøre. Men det er ikke hele sandheden. Det er nemlig muligt at vurdere musikken objektivt - man kan vurdere, hvilket budskab, der er i selve musikken, hvilke værdier den er bærer af.

Hvis der er sandt, som man altid har tænkt tidligere, at musikken er bærer af værdier, bliver det altafgørende, hvilken musik man bruger. På Oases norske hjemmeside kan man læse en hel del om forståelsen af musik i den karismatiske bevægelse. Mange fremtrædende kirkeledere tilkendegiver meget klart, at de mener, at der ikke bliver nogen fornyelse uden at musikken også bliver fornyet. "Bestem dig for, hvilken atmosfære du vil have og

brug så den musik, der skaber den". "Nogle steder minder gudstjenesten mere om en begravelse end en festival". "Begravelsesalmer og sangledere med stive flipper kan dræbe menigheden hurtigere end noget andet" (Citater tre fremtrædende kirkeledere indenfor den karismatiske bevægelse). Man mener, at hvis man ikke åbner for musikken, får man ingen fornyelse i menigheden. Man kan så spørge om, hvilken fornyelse man får, som lader sig dræbe af salmesang.

Hvis man ser på den musik, som er rådende i det amerikanske evangelicale og karismatiske menighedsliv - og det mener jeg vi skal, fordi vi oplever, at en stor del af vores del af kirkelivet henter sin inspiration netop derfra, - er det en musik, som er kendetegnet ved en stærk understregning af rytmen. Den appellerer dermed til kroppen. Det er ikke en subjektiv vurdering - enhver musiker ved, at en stærk rytme appellerer til kroppen. Der skal en understregning af rytmen til for at man kan danse. Den har derudover ofte et stærkt sentimentalt præg, som gør, at den appellerer til følelserne. Og det er ikke mærkeligt, for i mange karismatiske kredse tænker man, at musikken skal til for at sætte os i en bestemt stemning - den skal gøre os modtagelige for forkyndelsen, "åbne for den hellige Ånd". Nej, siger vi som evangelisk lutherske kristne, det eneste, der skaber kontakt med Gud og gør os modtagelige for evangeliet er nådemidlerne. Ved Guds Ord kan en synder få nåde til at modtage evangeliet, ikke på andre måder.

Når det her er et problem for os, har det en nøje sammenhæng med forståelsen af kultur, eller mangel på samme, og at mange kristne i dag har svært ved at se den kristne kirke og tro som modkultur.

Der er i nyere tid sket en fundamental ændring af den vestlige kultur og musikken bliver symptombærende for det. Det fundamentale ophav til vestlig kultur er Athen og Jerusalem, den græske tænkning og den jødisk/kristne. De to har det til fælles, at de har set mennesket som et åndsvæsen, der skal forædle naturen. Et menneske står over naturen og et menneske skal dannes - i den kristne tænkning skal et menneske formes i Guds billede i helliggørelse. Dvs, vi har brug for love og etik og moral for at holde naturen i ave. I de sidste 100 år har der været et oprør mod dette - man ser naturmennesket som det ideale. Kroppen skal slippes fri, man ser konventioner og regler som noget der hæmmer vores udfoldelse. Det er den modsatte retning af, hvad den vestlige kultur har gjort siden den blev kristen - man kan sige, at den kristne kultur har tabt sin autoritet.

Og musikken, som vi har set siden 1. verdenskrig, bliver den vestlige kulturs kendetegn - det ser vi stærkest i rockmusikken. Den er blevet et middel for oprøret mod familien, mod den kristne seksualmoral, mod autoriteter. Rockmusik har et stærkt budskab om at slippe kroppen fri. Helt personligt må jeg sige, at det er uforståeligt for mig, at man kan mene, at en musik, der i sit væsen og sit ophav er konstrueret til at bære et budskab, som er det modsatte af det kristne, kan bruges som bærer af evangeliet, blot man sætter nogle andre ord på den.

Når det samfund vi lever i, har bevæget sig væk fra de kristne værdier, er der brug for, at vi som kristne er meget bevidste om, at det er det, der er sket og at vi som kristne danner modkultur. Ulykkeligvis sker der ofte det, at kirken følger efter samfundet - de ændringer, der sker i samfundet, har kirken en tendens til at godtage måske 10-20 år senere. Det kan der nævnes mange eksempler på.

Kristendomsopfattelsen afspejler sangen og musikken i kirken

Brug af musik i kristen sammenhæng hænger altid sammen med kristendomsforståelsen. Det er derfor vi laver konfessionelle salmebøger – vi bruger bestemte sange og salmer, fordi de afspejler det vi tror på. Derfor er det også problematisk, når man i den moderne lovsangskultur mere eller mindre kritisk henter sit sanggods fra alle mulige forskellige kirkesamfund. Og ligesom vores sange afspejler det vi tror på, tror jeg også bevægelsen går den anden vej - de sange vi synger kommer til at præge vores forkyndelse og teologi og dermed vores kristendomsopfattelse.

Man ser tydeligt, hvordan kristendomsopfattelsen i de forskellige epoker af kirkehistorien har sat sit præg på salmesangen. På Luthers tid, hvor reformatorerne 'genopdagede' evangeliet og så at sige førte kirken tilbage til apostlenes måde at læse Bibelen på, nemlig centreret om Kristus og med klar skelnen mellem lov og evangelium, har vi stærke læresalmer i kirken. Senere kom ortodoksiens tid, som var præget af rettroenhed i kirken og af et stærkt Guds billede i samfundet. Fra den tid har vi Kingos salmer - altså stadig salmer med et stærkt læreindhold. Derefter fulgte pietismen, hvor man mente, at ortodoksien havde ført til en død og teoretisk forstandstro, hvor mennesker ikke tilegnede sig evangeliet personligt, så det førte til et helligt liv. Fra den tid har vi Brorson med evangeliske salmer, men med et stærkere fokus på den personlige tro og det hellige liv. I oplysningstiden, hvor liberalteologerne holdt deres indtog og præsternes prædikener bl.a. handlede om kartoffeldyrkning, udkom 'Evangelisk-Christelig Psalmebog', som vist nok må siges hverken at have været særligt evangelisk eller kristelig. I vores tid har vi en kirke, der er præget af relativisme og har bevæget sig langt væk fra Guds Ord. På salmesangens område kan vi se, at i mange af de nye salmer, der er kommet med i salmebogen, står evangeliet svagt. I salmebogstillægget '100 salmer' er evangeliet om Kristus næsten helt fraværende. Hovedvægten er på 1. trosartikel, altså Gud som Skaber, men på en sådan måde, at det mere afspejler et almenreligiøst billede af Gud end et kristent.

Således kan vi se, at salmesangen i de forskellige epoker i kirkehistorien er en direkte afspejling af kristendomsopfattelsen i den pågældende periode.

Fire forhold, som er grundlæggende i den evangelisk lutherske kristendomsopfattelse og som har betydning for, hvordan sangen og musikken i gudstjenesten bør udforme sig:

Evangelisk luthersk kristendom henter sin substans i lov og evangelium.

1. Den er præget af korsets teologi, hvormed ikke kun menes Jesu kors som det ene nødvendige til frelse, men også at korset er en fundamental del af den kristne identitet. En kristen lever i dobbelthed, er samtidig synder og retfærdig. Det skal spejles i den kristne sang - vi synger ikke kun lovsange, vi synger også klagesange. Hvis man kun synger lovsange har man glemt klageråbet, nødråbet og bekendelsen.
2. Den kristne forkyndelse består af både lov og evangelium, forstået på den måde, at loven aldrig skal forkyndes som noget, der er overkommeligt – at hvis jeg anstrenger mig kan jeg opfylde den. Mange af lovsangene i den moderne lovsangskultur taler om loven som noget jeg kan klare - der er et stærk fokus på hvad JEG kan, hvor meget jeg elsker Gud, hvor meget jeg tjener, hvor meget mit liv ærer Gud. Sangen skal ikke være om os og vores gerninger, men om Herrens gerninger.

3. Den evangelisk lutherske tro er en nådemiddelkristendom. Det betyder, at den er objektivt orienteret: mit liv kommer til mig udefra, jeg modtager det i Ordet og sakramenterne. Mange af de nye lovsange er kendetegnet af, at fokus ligger inde i mig - på min oplevelse, i mine følelser - den er subjektivt orienteret. Man bruger netop den musik man bruger, for at skabe følelser og stemninger. Det er ikke forkert, at der i vore sange og salmer også tales om tro, men det er usundt, hvis hovedvægten er på os og vore følelser. Vi lever af det, som kommer udefra. Derfor er der brug for en musik som er mere nøgtern, som er underlagt det kristne budskab og som understreger det - ikke noget, der sætter os i en bestemt stemning eller manipulerer vores følelser.

4. Den Gud, vi har med at gøre, er en hellig Gud, som skal omgås med ærbødighed og ærefrygt. Og ikke som vi oplever i mange sammenhænge, at han er en kammerat vi kan klappe på skulderen. Og det får følger for, hvordan vi tilbeder Ham og synger om ham.

I Salme 65 står: "Dig Gud priser vi i stilhed på Sion". Lovsangen er her forbundet med det paradoksale - stilheden. Den nye sang er det, som skabes i mødet mellem det høje og hellige og syndere - den sang vil altid være anderledes end sangen i verden.

Så kan vi spørge: Hvor går vejen, er der noget håb? Dybest set er der kun håb, hvis Gud i sin nåde giver os en vækkelse, hvor mennesker vender om til Guds Ord i en sådan målestok, at det kan komme til at ændre den vestlige kultur. Men hvis Gud ikke gør det eller indtil da, må vi som Guds folk være bevidste om den kultur, vi lever i, og at vi som Guds menighed er modkultur. I forhold til sang og musik i gudstjenesten, er der brug for, at mennesker med musikforstand og åndelig dømmekraft foretager en vurdering både af tekster og musik. Valget af sang og musik i gudstjenesten skal være underlagt hyrdeembedet. Det er ikke umodne kristne, der skal bestemme, hvad vi skal synge - netop fordi lovsangen er en så vigtig del af gudstjenesten og det kristne liv, og har så stor indflydelse på hele vores opfattelse af, hvad den kristne tro er.